

УДК: 343.98

*Слецьких Д. І., судовий експерт Луганського НДЕКЦ МВС
України,
e-mail: de_phoenix@ukr.net*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНОГО ВМІСТУ ГРАЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ

Проведення азартних ігор в Україні заборонено з 2009 року згідно із Законом України «Про заборону грального бізнесу», але, оминаючи закон, під виглядом законної діяльності (проведення державних лотерей, надання послуг доступу до Інтернету) гральний бізнес продовжує існувати. Вчинення правопорушень, пов'язаних з проведенням азартних ігор, не обходиться без використання спеціального технічного обладнання, за допомогою якого надається доступ до азартних ігор. Проте, у законодавстві України відсутнє визначення поняття грального обладнання, в наслідок чого виникають труднощі з його ідентифікацією в цілому, як на етапі вилучення, так і при подальшому дослідженні під час проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи. Крім того, недосконалі методики судової комп'ютерно-технічної експертизи, їхня неоднomanітність чи відсутність взагалі обмежують або унеможливають проведення експертних досліджень. Усвідомлюючи обов'язок держави у регулюванні даного питання та постійному контролі, виникає необхідність у визначенні структурного вмісту грального обладнання: його властивостей, технічних характеристик та можливостей ідентифікації осіб, що надають та/або отримують незаконні послуги у сфері грального бізнесу, в чому і полягає актуальність даної тематики.

Метою статті є дослідження проблем визначення структурного вмісту спеціального грального обладнання, яке використовується для проведення азартних ігор.

Вивчення питань грального бізнесу були предметом досліджень Д. Гетманцева, Н. Петриченко, Є. Ковтуна, С. Осики, З. Топорецької та інших. Безпосередньо проблемні питання проведення комп'ютерно-технічної експертизи досліджували О. Росинська, А. Усов, В. Вехов, Б. Давлетов, Д. Пашнев та інші вчені. Питання дослідження грального обладнання та ідентифікації його структурного вмісту у сучасних дослідженнях майже не розглядалось.

Для сприяння створенню доказової бази за кримінальними провадженнями, які пов'язані з інформаційними технологіями, в Україні активно розвивається судова комп'ютерно-технічна експертиза, яка є самостійним видом судової експертизи та відноситься до класу інженерно-технічних експертиз.

Експертиза комп'ютерної техніки та програмних продуктів призначається у випадках, коли необхідно встановити фактичні дані, що мають значення для кримінального провадження і пов'язані із застосуванням комп'ютерної техніки, та вчинені за її допомогою певні дії, які визначаються на основі спеціальних знань у галузях обчислювальної техніки. Треба зазначити, що об'єкти судової комп'ютерно-технічної експертизи є доволі різноманітними і пов'язані з функціонуванням інформаційних систем.

Об'єктами судової експертизи є комп'ютерне обладнання та пристрої з носіями інформації (жорсткі диски, оптичні диски, флеш-накопичувачі тощо), програмні продукти, також це можуть бути пристрої, що не є комп'ютерами в класичному розумінні цього слова, наприклад, електронні касові апарати, гральні автомати, картридери тощо [2, с. 314].

Як показує практика, дуже часто питання, що виносяться на вирішення судової комп'ютерно-технічної експертизи, пов'язані з існуванням незаконного грального бізнесу шляхом використання грального обладнання зі спеціальним програмним забезпеченням або шляхом встановлення на комп'ютерах спеціального програмного забезпечення.

Заняття гральним бізнесом є правопорушенням, яке неможливо вчинити без використання спеціального обладнання, яке дозволяє проводити азартні ігри чи надавати доступ до них. Комп'ютерна інформація у таких злочинах зберігається переважно в гральних автоматах та на комп'ютерному обладнанні (носіях інформації), що функціонують як комп'ютерні симулятори. З точки зору експертного дослідження за структурним вмістом таке гральне обладнання може містити наступну інформацію:

- наявність спеціального програмного забезпечення та його характеристики;
- наявність змін у програмному забезпеченні;

- час та розмір внесених коштів;
- час та розмір отриманих вигравів;
- мережеві налаштування;
- ліцензійність програмного забезпечення;
- відомості про особу, яка порушила закон;

Виходячи з цього, основними завданнями судової комп'ютерно-технічної експертизи при дослідженні грального обладнання є:

- встановлення характеристик програмного забезпечення та віднесення його до ігрових програм;
- встановлення змін у програмному забезпеченні, які надають умови для проведення азартних ігор;
- встановлення можливості підключення комп'ютерно-технічних засобів до серверів чи мережі Інтернет з доступом до азартних ігор;
- визначення характеристик встановленого програмного забезпечення на предмет можливості проведення азартних ігор;
- визначення змін якісних характеристик комп'ютерного чи грального обладнання, його складових частин з метою використання в незаконній діяльності (передбачення можливості приймання грошей чи видачі виграву, встановлення забороненого програмного забезпечення).

На жаль, у чинному законодавстві України відсутнє визначення поняття «грального обладнання». На сьогодні відсутні чіткі вимоги до такого обладнання та технічні регламенти для спеціального обладнання (гральних автоматів, слотів, терміналів), а також до програмного забезпечення. У зв'язку з цим, правоохоронні органи (у тому числі, при проведенні судової експертизи) зіштовхуються з проблемами ідентифікації спеціального обладнання та дослідженням його структурного вмісту:

- не все вилучене обладнання, що використовувалося для проведення азартних ігор у подальшому визнається гральним, а тому встановлення обставин даного злочину вкрай ускладнює;
- неможливість встановити належність обладнання до категорії грального через відсутність регламентованих законодавством норм;
- неможливість провести об'єктивну оцінку та аналіз обладнання, яке було переобладнане або замасковане під гральне.

Проблеми, що зазначені вище, мають суттєвий вплив на повноту експертного дослідження та достовірність результатів судової комп'ютерно-технічної експертизи.

Ще однією не менш важливою проблемою в аспекті дослідження грального обладнання є науково-методичне забезпечення. Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» всі судово-експертні установи України повинні користуватися уніфікованими за своєю структурою методиками досліджень. Як підкреслює І. В. Гора, експертна практика різноманітних судово-експертних установ повинна бути єдиною у підході до розв'язання типових експертних завдань. Методики дослідження типових об'єктів не має суттєво відрізнятися за глибиною і всебічністю наукової розробки. Повинні застосовуватися єдині наукові критерії і науково апробовані методики [3, с. 273].

Практика показує, що вкрай важлива єдина обов'язкова організаційна і методична база для проведення досліджень грального обладнання, яка б містила в собі, перш за все, єдину класифікацію видів грального обладнання, визначення найбільш вірогідних методик, які б не припускали вільної варіативності підходів. Методики, що застосовувались експертами, повинні бути опублікованими і затвердженими як обов'язкові, порядок їхнього заперечення необхідно визначати діями нормативних актів [4, с. 35].

З метою отримання об'єктивних результатів згідно з методиками проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи, стандартизації підходів їхнього формування, необхідно керуватись однаковими принципами підходу до структури методик. У кожній з методик обов'язковою повинна бути наявність таких елементів: предмет, завдання, об'єкти та суб'єкти дослідження, методи, що застосовувались, викладення алгоритму послідовності дій експерта та оцінки отриманих результатів. Крім цих обов'язкових складових, методика експертного дослідження може містити і рекомендації з підготовки матеріалів для проведення експертиз, або оцінки отриманих результатів [5, с. 151–161].

Розв'язання проблем, зазначених вище, має бути комплексним, адже без розв'язання окремих питань шляхом удосконалення законодавства, неможливе складання відповідних методик та їх застосування у дослідженнях.

Сьогодні особливості проведення судової комп'ютерно-технічної експертизи утворюють нові можливості розвитку державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки та протидії кіберзлочинності. Пріоритетним напрямком розвитку комп'ютерно-технічної експертизи повинно стати удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення судово-експертної діяльності. Поруч з цим, необхідне удосконалення закону про «Заборону грального бізнесу в Україні», або прийняття закону, який би надавав юридичне роз'яснення поняттям «гральне обладнання», «вимоги до грального обладнання», «гральний автомат», «комп'ютерний симулятор» тощо, адже закон, який регламентує заборону грального бізнесу на сьогодні не є досконалим і не завжди дозволяє спиратися на нього у дослідницькій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про заборону грального бізнесу в Україні : закон України від 15 трав. 2009 № 1334–VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1334-17>.
2. Експертизи у судочинстві України : наук.-практ. посіб. / заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 504 с.
3. Гора И. В. Организационные проблемы судебно-экспертной деятельности в Украине. Criminalistics and forensic expertology: science, studies, practice. Vilnius, Varsuva, 2016. С. 263–278.
4. Галинская А. Е. Особенности использования специальных знаний в деятельности сторон и их представителей по делам о правонарушениях в сфере информационных технологий. *Теория и практика судебной экспертизы*. 2017. Том 12 № 1. С. 30–37.
5. Сімакова-Єфремян Е. Б., Балинян Т. Є., Дереча Л. М. Про критерії оцінювання методик проведення судових експертиз в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : збірник наук. праць. 2010. Вип. 10. Харків : Право, 2010. 367 с.

УДК 004.02

*Литвицький О. П., завідувач сектору Запорізького НДЕКЦ
МВС України,
e-mail: litvicki@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ, РОЗПОВСЮДЖУВАНОЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ПРОТОКОЛУ ТОРРЕНТ У РІЗНИХ ПРОГРАМАХ-КЛІЕНТАХ

В наш час важко уявити життя суспільства без комп'ютерної техніки. Щосекунди в світі передаються колосальні об'єми інформації. Це підвищило комунікаційні можливості – для спілкування більше не потрібно гаяти багато часу та витратити значні кошти: за допомогою мережі Інтернет можна сягнути найвіддаленіших куточків планети в лічені миті.

Але такий шалений розвиток сучасних технологій не міг лишитися поза діяльністю злочинного світу.

Сьогодні в світі протокол торрент є одним з найпоширеніших засобів злочинного розповсюдження різноманітного медіа-контенту, тому актуальність питання дослідження даного протоколу та способів поширення інформації за його допомогою лишається достатньо високою.

Автором і розробником пірінгового протоколу BitTorrent є Брем Коен, саме він у 2001 році працював над даною розробкою, а також написав перший торрент-клієнт мовою Python, та в маї 2005 р. оприлюднив його.

BitTorrent – пірінговий (P2P) мережевий протокол, який використовується для обміну файлами між користувачами через Інтернет [1].

Файли передаються частинами, причому кожен клієнт починає «роздавати» вже скачані частини іншим клієнтам, що дозволяє розвантажити джерело, та забезпечує постійну доступність до всіх частин даних.

Раніше програмою, яка реалізовувала торрент протокол, був лише µTorrent. Але через те, що формат кодування у торрент-файла – це bencode, а структура Bencode-формат дозволяє зберігати такі типи даних:

- Строки, має формат <довжина строки>: <строка>;
- Числа, має формат <ключ i><число><ключ e>;
- Списки, мають формат <ключ l><bencoding дані><ключ e>;